

Alena Bašová

VPLYV PRIJATIA TRETIEHO LIBERALIZAČNÉHO ENERGETICKÉHO BALÍČKA EURÓPSKEJ ÚNIE NA PLYNÁRENSKÝ SEKTOR SLOVENSKEJ REPUBLIKY

***Abstract:** Energy issues have been at the centre of attention of both the EU and its Member Countries for a long time. In the long-term, it has been a globally discussed topic, which is gaining in importance. Securing the energy sources of necessary quality, quantity and at the right time for each country is critical to the securing of sustainable economic growth for the economic groupings of Member Countries and their national economies – of course, with regard to environmental protection. In the natural gas sector, there are several vertically integrated levels, namely: gas extraction, gas transportation and gas distribution, while in order to secure their effectiveness, parallel networks in transportation and distribution cannot be built in these sectors. As a result, the introduction of competition cannot be expected in these sectors. By contrast, in other sectors, such as the production and sale of gas, the existence of a number of market actors and development of competition conditions are desirable.*

***Keywords:** natural gas, competition, third energy package, delivery of gas, price of delivery*

JEL: D 04, D 42

Úvod

Otázky energetiky už dlhší čas stoja v centre záujmu nielen EÚ a jej členských krajín, ale je to celosvetovo diskutovaná téma, ktorá nadobúda čoraz väčší význam. [4] Zabezpečenie každej krajiny energetickými zdrojmi v potrebnej kvalite, množstve a čase je mimoriadne dôležité pre udržateľný hospodársky rast ekonomického zoskupenia štátov a ich národných ekonomík, samozrejme, s prihliadnutím na ochranu životného prostredia. [10], [12]. Cieľom príspevku je poukázať na zmeny v energetickom sektore, konkrétne v sektore plynárenstva SR, ktoré prešlo vážnymi zmenami v súvislosti s implementáciou nových smerníc a právnych predpisov prijatých Európskou komisiou v roku 2009. V roku 2009 bol prijatý tretí energetický liberalizačný balíček, ktorého cieľom bolo zaviesť konkurenciu v energetickom sektore.

[5] Tým sa vytvorili predpoklady na vstup nových „hráčov“ na trhy energetických komodít. V súlade s cieľmi EÚ sa dostávajú do popredia aj otázky ochrany koncových zákazníkov, vrátane domácností [8]. Nový spôsob výpočtu ceny plynu odráža skutočné náklady a vytvára priestor na možnosť voľby svojho dodávateľa plynu tak, aby sa odstránilo predtým existujúce monopolné postavenie jediného dodávateľa. To vedie k zdravej konkurencii, k postupnému znižovaniu cien a k poskytovaniu komplexných, kvalitných služieb v primeranom množstve, kvalite a čase. [13] Z dôvodu objektívnejšieho spôsobu účtovania spotreby zemného plynu SPP, a. s., zmenil od 1. januára 2008 spôsob účtovania spotreby zemného plynu z kubických metrov na kilowatthodiny. Tento spôsob účtovania spotreby zemného plynu je zavedený napr. vo Francúzsku, ČR, Rakúsku a v Nemecku.¹

Svetový energetický trh zaznamenáva celý rad vážnych zmien súvisiacich s náběhom nových veľkých produkčných kapacít obnoviteľných zdrojov energie, bridlicového plynu a postupne aj bridlicovej ropy. [2] Energetická politika EÚ nie je pripravená na novú realitu a len pomaly ju premieta do svojich dlhodobých stratégií. V budúcnosti sa očakáva, uvádza Baláž, že najväčším exportérom plynu na svete bude Austrália, ktorá má silné väzby na zásobovanie z Číny a Indie [3]. Pokiaľ ide o SR, treba očakávať, že napriek budovaniu nových plynovodov a ďalším krokom v diverzifikácii zdrojov plynu SR, bude naďalej najväčšiu časť spotreby kryť dovozom plynu z Ruska. Pritom pripomenul slová európskeho komisára E. Landabudu: „... vôľou Európy je byť menej závislý od Ruskej federácie, ale v spotrebe ropy a zemného plynu, a preto máme stratégiu diverzifikácie. To nie je stratégia proti Rusku, ale stratégia, v ktorej sa snažíme nestaviť všetko „na jedného koňa“.“

V súvislosti s globálnymi perspektívami zemného plynu D. Randuška zo spoločnosti Slovenský plynárenský priemysel, a. s., dňa 18. 1. 2013 na konferencii Energo Fórum uviedol, že postavenie zemného plynu vo svete zo súčasného podielu na energetickom mixe 21 % má potenciál rastu do roku 2035 na 25 %. Na margo nádejí rozvoja bridlicového plynu v Európe zdôraznil, že v EÚ existujú významné prekážky, hlavne silnejšia regulácia, vyššia hustota obyvateľstva, nevlastnenie nerastného bohatstva, odpor verejnosti, nedostatok odborníkov a nižší stupeň liberalizácie trhu a rozvinutosti infraštruktúry. Ďalej uviedol, že v EÚ je úloha zemného plynu najmenej istá v porovnaní s ostatým svetom a môže týmto postojom reálne zaosť za zvyškom sveta. K situácii v SR v roku 2012 dodal, že pokles spotreby zemného plynu oproti roku 2011 medziročne dosiahol 4 % a podmienky na rozvoj nových prepravných trás nie sú isté. Zemný plyn je v EÚ v posledných rokoch vytláčaný

¹ Dôležitou zmenou pri prepočte na kilowatthodiny je, že v novom spôsobe účtovania sa zohľadňuje nadmorská výška mesta. Vyjadruje sa „objemovým prepočítavacím číslom“, ktoré je pre každú obec a mesto určené, a pohybuje sa od 0,898 do 1,011 a je tým nižšie, čím je obec vyššie položená, čiže klesá s rastúcou nadmorskou výškou. V praxi to znamená, že plynomer nameria väčšiu spotrebu zemného plynu vo vyššej nadmorskej výške, akoby nameral rovnaké množstvo zemného plynu v nižšej nadmorskej výške. Jednoducho povedané, ľudia z horských oblastí napríklad spotrebujú na zohriatie vody viac zemného plynu ako ľudia z miest s nižšou nadmorskou výškou pri rovnakej potrebe energie. Od januára 2008 sa neúčtuje spotrebovaný objem zemného plynu, ale dodaná energia v plyne.

obnoviteľnými zdrojmi energie a uhlím. Trh s plynom sa v EÚ rozvíja do hybridného modelu, kde však základ stále tvoria dlhodobé kontrakty. V závere zdôraznil, že v závislosti od ekonomického vývoja sa bude rozvoj trhu s plynom odvíjať najmä od rozvinutosti infraštruktúry a regulácie.

1 Spotreba zemného plynu v Slovenskej republike a v Európskej únii

V SR do roku 2013 existuje predpoklad spotreby zemného plynu maximálne na súčasnej úrovni. Do roku 2030 by mala spotreba mierne rásť, nie však veľmi výrazne. Podiel zemného plynu na primárnych energetických zdrojoch by mal do roku 2013, resp. do roku 2030 mierne klesnúť, avšak stále by mal byť nad priemerom EÚ.

Tab. č. 1

Predpoklad spotreby zemného plynu v Slovenskej republike s cieľovým rokom 2008 a s výhľadom do roku 2030

Spotreba (v mld. m ³)	2008	2010	2020	2030
Celková spotreba	5,7	5,6	6,1	6,5

Prameň: vlastné spracovanie podľa údajov dostupných na internete [23].

Podľa predbežných analýz EÚ sa v roku 2030 predpokladá nárast dodávok zemného plynu zo súčasných približne 500 miliárd m³ (rok 2006) na 780 miliárd m³ za rok, pričom sa očakáva pokles ťažby v EÚ o približne 100 miliárd m³ v roku 2030. [10] Kým odhad zásob zemného plynu v EÚ je 6 triliónov m³ (oblasť Severného mora), oblasť Stredného východu má k dispozícii 72,1 triliónov m³, Euroázia – hlavne Ruská federácia – 58,0 triliónov m³ a Afrika 14,4 triliónov m³. Z týchto číselných údajov je zrejmé, že v zásobovaní EÚ zemným plynom v budúcnosti budú zohrávať dodávateľa mimo EÚ stále väčšiu úlohu.

Dodávky plynu je potrebné monitorovať tak, aby sa mohli včas podniknúť vhodné opatrenia, a to v prípade, ak dôjde k ohrozeniu bezpečnosti dodávky. [15] V budúcnosti je potrebné podporiť aj využívanie spolupráce medzi plynárenskými spoločnosťami susedných štátov, rozvoj prerusiteľnej dodávky a využívanie ponuky likvidného trhu s plynom. [16]

Graf č. 1

Najväčší exportéri plynu na svete k 1. 1. 2011

Rank	Country	Natural gas – exports (cubic meters)	
1	Russia	199,900,000,000	
2	Norway	99,750,000,000	
3	Qatar	94,810,000,000	
4	Canada	92,400,000,000	
5	Netherlands	57,750,000,000	
6	Algeria	55,280,000,000	
7	Indonesia	42,330,000,000	
8	United States	32,200,000,000	
9	Malaysia	30,790,000,000	
10	Australia	24,700,000,000	

Prameň: [20].

V súvislosti s liberalizáciou energetických trhov v EÚ, v nadväznosti na prijatie tretieho liberalizačného energetického balíčka v roku 2009 bolo povinnosťou energetických podnikov oddeliť činnosti, ktoré majú charakter prirodzeného monopolu od ostatných činností, čo v podmienkach Slovenského plynárenského priemyslu, a. s. (ďalej SPP, a. s.), znamenalo odčlenenie činnosti prepravy plynu do samostatnej dcérskej spoločnosti (eustram, a.s.) a odčlenenie činnosti distribúcie plynu do samostatnej dcérskej spoločnosti (SPP – distribúcia, a. s.). Toto odčlenenie sa uskutočnilo k 1. júlu 2006.

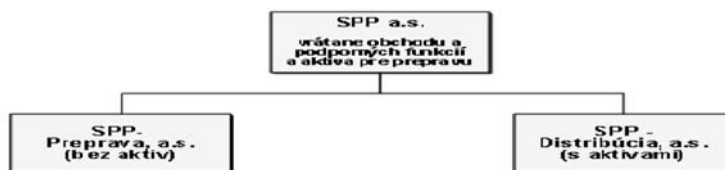
V súčasnosti rozhodujúcimi účastníkmi na trhu s plynom v SR sú:

- SPP, a. s., ako najvýznamnejší dodávateľ plynu,
- eustram, a. s., ako prevádzkovateľ prepravnej siete,
- SPP – distribúcia, a. s., ako prevádzkovateľ distribučnej siete,
- dvaja prevádzkovatelia zásobníkov, a to Pozagas, a. s., a Nafta, a. s.

Všetky uvedené spoločnosti v rámci vertikálneho prepojenia patria do ekonomickej skupiny SPP, a. s., ktorá má prostredníctvom svojich dcérskych spoločností kontrolu nad všetkými oblasťami trhu s plynom v SR.

Schéma č. 1

Organizačná schéma spoločnosti SPP, a. s., k dátumu realizácie unbundlingu 1. 7. 2006

Prameň: vlastné spracovanie podľa údajov dostupných na internete [24].

2 Prepravná sieť zemného plynu v SR

Prepravu zemného plynu v SR zabezpečuje spoločnosť eustream, a. s., Bratislava. Vznikla 1. júla 2006 právnym oddelením prepravných aktivít od SPP, a. s., ako 100 % dcérska spoločnosť. Prepravná sieť má 2 270 km a je ohraničená 4 vstupnými/výstupnými bodmi, ktorými sú: Lanžhot (ČR), Baumgarten (Rakúsko), Veľké Kapušany (Ukrajina) a bod (y) ako „domáci bod“ = „domestic point“ vstupno-výstupný bod na území SR do/z distribučnej siete a zásobníkov. Preprava zemného plynu je odvetvie náročné na investičné náklady. [18], [17]. Existujú v ňom výrazné úspory z rozsahu. Podmienky vytvorenia konkurenčného prostredia sú limitované, a preto možno charakterizovať prepravu plynu ako prirodzený monopol. [1]. Základným poslaním spoločnosti je preprava zemného plynu do SR a cez územie SR na európske trhy. Aby mohla toto poslanie zodpovedne naplniť, prevádzkuje v SR vysokotlakovú prepravnú sieť. Prepravná sieť je hlavnou „vstupnou bránou a najväčšou diaľnicou“ pre ruský plyn v EÚ. Obchodný názov uvedenej spoločnosti „eustream“ odráža toto špecifické postavenie.

Od roku 1972 sme prepravili cez územie SR viac ako 2 bilióny (2 128 000 000 000) m³ zemného plynu. Spoločnosť tak úspešne pokračuje v tradícii slovenského plynárenstva, ktorá sa začala pred viac ako 150 rokmi. Ročná kapacita prepravnej siete prevádzkovej spoločnosťou eustream je 73 miliárd m³ zemného plynu, čo predstavuje asi 15-násobok domácej spotreby plynu v SR. Veľká časť ich práce sa teda sústreďuje predovšetkým na medzinárodný tranzit. V roku 2012 sme prepravili 56,5 miliardy m³ plynu. Eustream pokrýva asi 50 % kapacity prepravných koridorov ruského zemného plynu do Európy. Dva ďalšie projekty na prepravu plynu do Európy (Nabucco a South Stream) sú stále vo fáze plánovania a čelia veľkej neistote. Až 17 % zemného plynu spotrebovaného v Európe bolo prepravených spoločnosťou eustream. V preprave plynu je nová situácia. Prepojovací bod Baumgarten stále ostáva významným dodacím bodom dodávok plynu do krajín južnej Európy. Po začatí prevádzky plynovodu Nord Stream boli niektoré z typicky „východozápadných“ tokov nahradené „severo-južnými“ tokmi. Vyúsťuje to do situácie, že plyn prichádzajúci plynovodom Nord Stream, resp. Yamal, je prepravovaný cez systémy OPAL, a Net4Gas do Baumgartenu cez vstupný bod eustreamu, ktorým je Lanžhot. Aj preprava na krátku vzdialenosť medzi bodmi Lanžhot – Baumgarten a opačne reflektuje vývoj cenových rozdielov medzi európskymi plynárenskými hubmi, ako sú PSV a rakúske VTP na jednej strane a NCG a GasPool na druhej strane. Pokiaľ ide o nový projekt, ktorým je severojužný koridor, iniciatívu jeho výstavby „naštartovali“ krajiny V4, pričom ide o 2 300 kilometrov potrubí a investícia dosiahne okolo 3 800 mil. eur. Nezanedbateľnú úlohu v tom zohráva budovanie LNG terminálov a zásobníkov a diverzifikácia zdrojov a ciest [7]. Eustream je zastúpený dvoma projektmi. Je to slovensko-maďarské prepojenie, ktoré je vo výstavbe, a druhým projektom je poľsko-slovenské prepojenie, v ktorom je finalizovaná štúdia realizovateľnosti. Obidva projekty sú spolufinancované z fondov EÚ. Vďaka neustálej modernizácii infraštruktúry eustream prispieva k bezpečným a spo-

ľahlivým dodávkam zemného plynu do strednej a západnej Európy a zároveň v čo najväčšej možnej miere znižuje dosah prepravy plynu na životné prostredie [11]. Eustream umožňuje prístup do prepravnej siete a poskytuje svojim klientom širokú paletu služieb spojených s prepravou plynu, a to transparentným a nediskriminačným spôsobom, v úplnom súlade s európskou a so slovenskou legislatívou pre plynárenský priemysel. Obchodnými partnermi eustreamu sú významné energetické spoločnosti z členských i nečlenských krajín EÚ. Slovensko-pol'ské plynovodné prepojenie je súčasťou konceptu severojužného koridoru, ktorého cieľom je prepojiť prepravné siete krajín strednej a juhovýchodnej Európy a reprezentovať kľúčový prvok v procese vytvárania jednotného európskeho trhu s plynom v regióne strednej Európy, ako aj zaisťovať bezpečnosť dodávok zemného plynu.

Predpokladom pre vybudovanie koridoru je pripojenie pol'ského LNG terminálu Świnoujście (s možným zdrojom dodávok z nórskeho pobrežia cez baltické pobrežie) s plánovaným LNG terminálom na chorvátskom ostrove Krk (Adria LNG). TSO-PL GAZ-SYSTEM S. A. a TSO-SR eustream, a. s., podpísali v januári 2011 „Letter of intent“ ako vyjadrenie zámeru spolupracovať na spoločnom projekte plynovodného prepojenia. Na základe rozhodnutia EK bola projektu udelená finančná pomoc na vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti prepojenia, ktorá bola dokončená v prvom polroku roku 2013 a do konca roka má byť rozhodnuté o ďalšom postupe. Obidve spoločnosti očakávajú spolufinancovanie projektu z EÚ v rámci programu celoeurópskej energetickej siete Trans-European Energy Network (ďalej ako TEN -E).

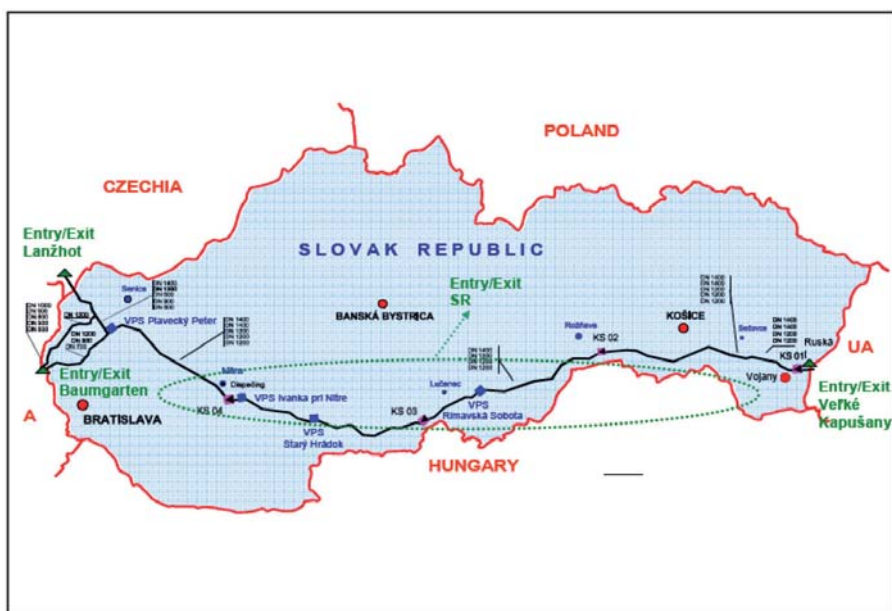
Rozhodovací orgán EÚ koncom júla roku 2013 schválil regionálne zoznamy projektov spoločného záujmu Projects of Common Interest (ďalej PCI) v oblastiach elektroenergetiky, plynárenstva a dodávok ropy, ktoré sa budú môcť uchádzať o finančnú pomoc EÚ z nástroja „Spájame Európu“. Ide o Connecting Europe Facility (ďalej ako CEF). Do zoznamu projektov spoločného záujmu bol za SR v oblasti plynárenstva zaradený práve projekt plynárenského prepojenia SR-HU a projekt SR-PL. Projekt prepojenia SR a Maďarska, určený medzi bodmi Veľký Krtíš – Vecsés, počíta s prepravnou kapacitou na úrovni približne **5 mld. m³ za rok**, resp. okolo **12 mil. m³ za deň**. Realizácia testovacej prevádzky sa predpokladá v **1. polroku roku 2014** a následne by prepojenie mohlo byť uvedené do štandardnej prevádzky; komerčná preprava zemného plynu prostredníctvom nového prepojenia by sa mala začať **1. januára 2015**. Rozhodnutie EK, ktorým budú zoznamy schválené, sa očakávalo na začiatku októbra roku 2013. Je zrejmé, že rusko-ukrajinská plynová kríza v januári v roku 2009 poznačila európsky trh s plynom a eustream v úzkej spolupráci so susednými prevádzkovateľmi prepravných sietí preveruje nové možnosti smeru toku plynu a cezhraničné kapacity na zaistenie dodávok zemného plynu do Európy.

Preprava zemného plynu zahŕňa medzinárodnú dopravu plynu do krajín EÚ, ale zabezpečuje aj potreby slovenského plynárenského trhu. Prevádzkovateľ prepravnej siete musí umožniť nediskriminačným a transparentným spôsobom prístup tretích strán do siete. Metóda cien za prepravu plynu je regulovaná a určí sa porovnaním ceny plynu v SR s cenami za prepravu plynu v ostatných členských štátoch EÚ. Je to metóda benchmarkingu.

Na území SR pôsobí jeden prevádzkovateľ prepravnej siete, a to spoločnosť eustream, a. s., pričom je to najväčší prepravca zemného plynu z Ruskej federácie do štátov EÚ. Kapacita prepravnej siete spoločnosti eustream, a. s., je viac ako 90 miliárd m³ zemného plynu. Na prepravu zemného plynu priamo nadväzuje jeho distribúcia pre konečných odberateľov. Preto sa v nasledujúcej časti budeme venovať tejto špecifickej oblasti v rámci sektora plynárenstva.

Schéma č. 2

Prepravný entry-exit (vstupno-výstupný) systém SR

Prameň: [21].

3 Distribučná sieť zemného plynu v SR

Distribúcia zemného plynu je odvetvie, pre ktoré sú charakteristické významné úspory z rozsahu a nie je možné popri už existujúcich sieťach efektívne budovať ďalšie paralelné siete. [15] Na území SR pôsobí jeden prevádzkovateľ distribučnej siete, a to SPP – distribúcia, a. s. (ďalej SPP – distribúcia), ktorý plní aj úlohy plynárenského dispečingu na vymedzenom území SR. Vznikla právnym odčlenením všetkých činností súvisiacich s distribúciou zemného plynu a distribučných aktív ako 100 % dcérska spoločnosť SPP, a. s., k 1. júlu roku 2006. Spoločnosť zabezpečuje distribúciu zemného plynu pre približne 1,5 milióna obyvateľov SR, pričom v SR je zhruba 40 lokálnych distribučných sietí, t. j. sietí, ktorých počet pripojených odberných miest z distribučnej siete nepresahuje 100 000.

SPP – distribúcia je prevádzkovateľom a vlastníkom distribučnej siete a plynovodov v SR v dĺžke 31 994 km vrátane technologických objektov. V jej pôsobnosti je aj predaj distribučných kapacít, rozvoj a údržba plynárenských sietí. Okrem rekon-

štrukcií sa spoločnosť sústreďuje aj na opatrenia zamerané na ochranu potrubí proti korózii, čo zvyšuje tesnosť siete, jej spoľahlivosť a bezpečnosť. Z celkového objemu investícií pritom až 61% zahŕňa program rekonštrukcie siete. Riadenie distribučnej siete zabezpečuje Slovenský plynárenský dispečing prostredníctvom hlavného dispečerského pracoviska v Bratislave a štyroch monitorovacích centier v Bratislave, Žiline, vo Zvolene a v Košiciach. V záujme dodržania spoľahlivosti a bezpečnosti distribúcie plynu bolo potrebné, aby štát definoval minimálne požiadavky na bezpečnosť pre všetky distribučné siete.

Z prepravnej siete sa zemný plyn dostáva cez vnútroštátne prepúšťacie stanice do systému distribučných sietí. Touto sieťou sa zemný plyn dopravuje ku koncovým zákazníkom. SR sa zaraďuje medzi najviac plynofikované krajiny v Európe. Po Holandsku je druhou najplynofikovanejšou krajinou EÚ, a to so 77 % plynofikovaných obcí z celkového počtu obcí v SR. Spoločnosť SPP – distribúcia, ktorá vlastní a prevádzkuje plynárenskú distribučnú sieť, distribuuje takmer 98 % z celkového distribuovaného objemu zemného plynu v SR pre približne 1,5 milióna odberateľov. Prístup k zemnému plynu má viac ako 94 % všetkých obyvateľov v SR.

Schéma č. 3

Distribučná sieť v Slovenskej republike

Prameň: [21].

4 Zaisťovanie bezpečnosti dodávky zemného plynu v SR

Zabezpečenie dodávok zemného plynu alebo inej energetickej komodity úzko súvisí s otázkami energetickej bezpečnosti. Definícia energetickej bezpečnosti je pomerne náročná. K najjednoduchším patrí formulácia Daniela Yergina, ktorý energetickú bezpečnosť definuje ako „dostatočné množstvo dodávok za prijateľnú cenu“. [19] Sám však neskôr toto vymedzenie a dimenziu energetickej bezpečnosti rozširuje, čím reaguje na stále väčšie pnutie na globálnom trhu s energetickými surovinami, dosah rôznych prírodných katastrof, technických porúch a útokov na energetickú infraštruktúru. Reaguje tiež na rôzne špekulácie na trhu, politickú

nestabilitu a ďalšie mnohé interné i externé faktory vplývajúce na súčasnú energetickú bezpečnosť.

Energetický mix je základným východiskom pre každé bádanie v oblasti energetickej bezpečnosti. Jeho zloženie hovorí o podiele energetických surovín, ktorý každý štát využíva pre svoju spotrebu. Zloženie energetického mixu je odlišné v každej krajine. Vychádza z historického vývoja, stavu vlastných zdrojov a preferencií danej krajiny, z jej geografického umiestnenia a z celkového vývoja energetického sektora. Yergin definuje štyri základné princípy zaisťujúce energetickú bezpečnosť. Prvým princípom je už tradične diverzifikácia. Prístup k alternatívnym zdrojom znižuje riziko výpadku dodávok z jedného zdroja a je tak základným princípom bezpečnosti plynulých dodávok energetických surovín. Ale samotná diverzifikácia podľa Yergina nestačí, preto ako druhý princíp uvádza pružnosť a odolnosť systému energetických dodávok, ktorý by mal zvládať rôzne šoky a zároveň by mali uľahčiť následnú obnovu. Vytvorenie takto pružného systému vidí vo viacerých faktoroch tak na strane producentov, ako aj na strane importérov energetických surovín a celkovo pozdĺž celého reťazca. Zdôrazňuje potrebu strategických rezerv, dostatočnej voľnej produkčnej kapacity, zálohových systémov pozdĺž produkčného a distribučného reťazca a starostlivé spracovanie plánov reakcie na výpadky v dodávkach, ktoré môžu ovplyvniť veľké regióny. Tretím princípom je uvedomenie si reality integrácie. Yergin hovorí primárne o rope a existencii jedného globálneho trhu s ropou. Energetickú bezpečnosť vidí v stabilite tohto globálneho trhu, nie v oddelení sa od neho. Celkovo tento princíp upozorňuje na nereálnosť energetickej nezávislosti ako takej.

Štvrtým princípom je potreba a dôležitosť informácií. Tento princíp vychádza zo skúsenosti.

Pri zaistení bezpečnej a spoľahlivej dodávky ropy či zemného plynu v dostatočnom objeme a pre všetky segmenty odberateľov je dôležité monitorovanie dodávok, a to z hľadiska:

- rovnováhy ponuky a dodávky zemného plynu na jednej strane a dopytu a spotreby zemného plynu na druhej strane,
- úrovne očakávanej budúcej spotreby zemného plynu a dostupných dodávok,
- predpokladaných a plánovaných prepravných, distribučných a uskladňovacích kapacít,
- opatrení na pokrytie špičkovej spotreby zemného plynu.

Monitorovanie bezpečnosti dodávok plynu je potrebné vykonávať včas, aby sa mohli podniknúť vhodné opatrenia, ak dôjde k ohrozeniu bezpečnosti dodávky. V SR je v súčasnosti viac ako 1,5 milióna odberateľov plynu vo všetkých spotrebiteľských segmentoch. Najvýznamnejším dodávateľom plynu je spoločnosť SPP, a. s. Dodávku zemného plynu má zabezpečenú na základe dlhodobej zmluvy s ruskou spoločnosťou Gazprom Export. Uvedená zmluva bola podpísaná v novembri roku 2008 s platnosťou od 1. januára 2009 na obdobie 20 rokov.

SPP, a. s., podpísal 29. júna 2009 so spoločnosťou E.ON Ruhrgas dlhodobú zmluvu (na 10 rokov) o dodávkach plynu do SR, ktorá vstúpila do platnosti 1. júla

2009. E.ON Ruhrgas dodá v zmysle tejto zmluvy SPP, a. s., približne 500 mil. m³ zemného plynu ročne. Dňa 5. októbra 2009 bola podpísaná zmluva (na 5 rokov) aj so spoločnosťou GDF SUEZ. V zmysle tejto zmluvy GDF SUEZ dodá SPP, a. s., do 500 mil. m³ zemného plynu ročne. Zmluvy s E.ON Ruhrgas a GDF SUEZ sú výsledkom snahy o diverzifikáciu dodávok, resp. zabezpečenie výpomocných dodávok zemného plynu vyplývajúcej predovšetkým zo situácie, ktorá na Slovensku nastala v januári 2009 v čase úplného prerušenia dodávok plynu, ktorý bol prepravovaný cez územie Ukrajiny, a z opatrení prijatých na základe tejto situácie. V prípade obmedzenia alebo prerušenia dodávky plynu z Ruskej federácie tieto zmluvy zabezpečujú dodatočné objemy plynu pre plynulé a spoľahlivé zásobovanie, pričom nie sú závislé od prepravy cez územie Ukrajiny. [6]

Ďalšie spoločnosti, ktoré v SR podnikajú v oblasti dodávky zemného plynu, sú RWE Gas Slovensko, s. r. o., Košice, SHELL Slovakia, s. r. o., Bratislava, VNG Slovakia, s. r. o., Bratislava, Lumius Slovakia, s. r. o., Žilina, ČEZ Slovensko, s.r.o., Bratislava. Plyn majú zabezpečený na základe zmlúv svojich materských spoločností s rôznymi dodávateľmi.

V zmysle zákona o energetike a rozhodnutí o spôsobe zabezpečenia štandardu bezpečnosti dodávok plynu na obdobie od 1. novembra 2012 do 31. marca 2013 jednotlivé plynárenské spoločnosti navrhli v prevažnej miere práve uskladnenie plynu v zásobníkoch na území SR, resp. v okolitých štátoch (ČR a Rakúsko) tak, aby bolo možné garantovať disponibilitu dodávok pri stave núdze na vymedzenom území SR. V záujme zabezpečenia štandardu bezpečnosti dodávok plynu spoločnosti predložili informáciu o kontrakte vzťahujúcom sa na uskladňovaciu kapacitu približne 1,5 mld. m³ v zásobníkoch na území SR a v zásobníku Dolní Bojanovice, ktorý sa nachádza na území ČR v objeme 0,57 mld. m³. Na základe poskytnutých informácií a v zmysle vydaných rozhodnutí by dodávka zemného plynu pre odberateľov v SR v období od 1. novembra 2012 do 31. marca 2013 mala byť plne zabezpečená plynom uskladneným v zásobníkoch, vyrobeným na vymedzenom území a na základe zmlúv o výpomocných dodávkach využitím cezhraničnej kapacity sietí. Do 31. augusta 2012 spoločnosti, ktorým bol rozhodnutím určený spôsob zabezpečenia štandardu bezpečnosti dodávok na obdobie od 1. novembra 2012 do 31. marca 2013, mali predložiť Ministerstvu hospodárstva SR (ďalej MH SR) informácie o zabezpečení štandardu bezpečnosti dodávok plynu. Ide predovšetkým o informácie týkajúce sa konkrétnych zmlúv s dodávateľmi plynu, s prevádzkovateľmi zásobníkov, či s prevádzkovateľmi prepravných sietí. Vďaka úsiliu o vytvorenie konkurencieschopného prostredia v oblasti dodávky zemného plynu sa od 1. januára 2005 všetci odberatelia plynu, okrem domácností, stali oprávnenými odberateľmi a majú možnosť výberu dodávateľa plynu; následne od 1. júla 2007 sa oprávnenými odberateľmi stali aj domácnosti. Od tohto termínu sa predpokladá 100 % legislatívne otvorenie trhu. Okrem tradičného zdroja dodávok plynu, ktorým je Ruská federácia, perspektívnym zdrojom je severná Afrika, oblasť Kaspického mora, severná Európa, najmä Nórsko. Cieľom diverzifikácie zdrojov je znížiť stupeň závislosti od jednotlivých dodávateľov, čo má prispieť k rozvoju konkurencie v oblasti dodávok plynu.

Hlavnými kritériami diverzifikácie je technická možnosť dodávky a ekonomická výhodnosť, ako aj zvýšenie bezpečnosti dodávky. Cestou k efektívnemu trhu so zemným plynom v súlade s prijatím tretieho liberalizačného energetického balíčka nie je len unbundling (odčlenenie činností, ktoré vytvárajú prirodzené monopoly, ktoré oddelia činnosti súvisiace s prevádzkovaním sietí od ostatných činností a slúžia na zvýšenie efektívnosti v tomto segmente), ale aj efektívna regulácia. Podmienkou toho je vytvorenie stabilného transparentného regulačného rámca, ktorý zabezpečí potrebné investície a skutočnú hospodársku súťaž. Spoločnosť SPP, a. s., mala do roku 2008 a aj naďalej má uzatvorenú dlhodobú zmluvu so spoločnosťou Gazprom Export Ltd (od roku 2009 na 20 rokov), ktorá pokrýva celú spotrebu plynu v SR. Spotreba plynu v SR má klesajúcu tendenciu, čo znižuje priestor pre nových účastníkov na trhu dodávok plynu. Dôležitá je aj ochota odberateľov plynu zmeniť svojho dodávateľa a schopnosť nového dodávateľa plynu poskytnúť výhodnejšie podmienky na dodávku plynu.

Perspektívnym zdrojom dodávky plynu by mohol byť aj obchodný plynárenský uzol, tzv. hub, v Baumgartene v Rakúsku. Dňa 24. októbra 2010 bolo v Baumgartene oficiálne sprevádzkované technické zariadenie, ktoré umožňuje využitie reverzného toku plynu v rámci prepravných sietí. Uvedený projekt získal finančné prostriedky z EÚ v zmysle nariadenia EK 663/2009. Kapacita prepojenia je 17 mil. m³ denne. V prípade mimoriadnych núdzových situácií by bolo možné využiť aj funkčné prepojenie na úrovni distribučných sietí Kittsee – Petržalka. MH SR pred zimnou sezónou požiadala prevádzkovateľa prepravnej siete, a to spoločnosť eustream, a. s., o preverenie pripravenosti a funkčnosti reverzných tokov z ČR a z Rakúska a následne poskytnutie informácie.

Ďalším teoretickým zdrojom dodávky plynu by mohol byť projekt Adria LNG – terminál pre dovoz skvapalneného plynu. Nevýhodou dodávok LNG je chýbajúca infraštruktúra, teda, aby sa plyn mohol dostať plynovodom Adria do Baumgartenu.

Záver

V súvislosti s diverzifikáciou zdrojov dodávky zemného plynu Nariadenie Európskeho parlamentu (ďalej EP) a Rady EÚ č. 994/2010 nariaďuje jednotlivým štátom podporiť diverzifikáciu zdrojov energie a prepravných trás. SR podporila projekty vzájomného prepojenia s Maďarskom, ako aj projekty reverzného toku z ČR a z Rakúska (tieto sú realizované len na území uvedených členských štátov, avšak s priamym dosahom na možnosť využívania reverzného toku plynu v SR). Všetky projekty boli zaradené do zoznamu oprávnených projektov podľa Nariadenia EP a Rady č. 663/2009, ktorým sa ustanovuje program na podporu oživenia hospodárstva udelením finančnej pomoci spoločenstva na projekty v oblasti energetiky.

Nové legislatívne nástroje nadobudli účinnosť 1. septembra 2012. Intenzívnym budovaním prepojení s plynárenskými sieťami, vrátane využitia plynu LNG, a s elektrizačnými sústavami okolitých krajín vláda SR posilní bezpečnosť dodávok, nezávislosť od jedného dodávateľa, čím sa zlepší aj konkurenčné prostredie. SR bude pokračovať

čovať v úsilí o skvalitňovanie energetických služieb a dodávaných tovarov tak, aby každý odberateľ mal zabezpečený dostatok elektriny, plynu a vody v požadovanom množstve a za primerané ceny. Pri realizácii opatrení vyplývajúcich z tretieho energetického balíčka EÚ vláda SR predovšetkým zohľadní hospodárske záujmy SR, ochranu zraniteľných odberateľov a boj proti energetickej chudobe. Nadväzne aktualizuje štátnu energetickú politiku s dôrazom na cezhraničnú spoluprácu v stredo-európskom priestore. [9], [14] V oblasti energetiky a siet'ových odvetví bude vláda SR tlmieť nepriaznivé dôsledky netransparentnej a chybnnej privatizácie, aby prirodzené monopoly mali čoraz menej možností zneužívať svoje dominantné postavenie. Implementáciou tretieho liberalizačného energetického balíčka EÚ sa podstatne rozšíria právomoci štátu v oblasti dohľadu nad regulovanými subjektmi, vyššie právomoci Úradu pre reguláciu siet'ových odvetví (ďalej ÚRSO), podporí sa rozvoj konkurencie a transparentnosti trhu s energiami v SR. Vláda SR bude naďalej vytvárať podmienky na zabezpečenie stabilného, predvídateľného a transparentného regulačného rámca s cieľom udržať konkurencieschopnosť priemyslu, zachovať výrobu a zamestnanosť. Rozhodovací orgán EÚ koncom júla 2013 schválil regionálne zoznamy projektov spoločného záujmu (Projects of Common Interest – PCI) v oblastiach elektroenergetiky, plynárenstva a dodávok ropy, ktoré sa budú môcť uchádzať o finančnú pomoc EÚ z nástroja CEF, o ktorých sme sa už podrobnejšie zmienili vyššie.

Implementácia nových politík v energetickej efektívnosti by podľa centrálného scenára mala priniesť úsporu 910 Mtoe (mil. ton olejového ekvivalentu) do roku 2035, čo predstavuje polovicu súčasnej spotreby energie EÚ. [30]

Literatúra

- [1] BALÁŽ, P.: Postavenie zemného plynu v stratégii energetickej bezpečnosti EÚ(SR). In: Determinanty energetickej politiky EÚ a ich vplyv na konkurencieschopnosť slovenskej ekonomiky v období hospodárskej krízy. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, s. 8 – 30. ISBN 978-80-225-3369-0.
- [2] BALÁŽ, P. a kol.: *Energetická bezpečnosť v období globalizácie a jej vplyv na konkurencieschopnosť EÚ*. Bratislava: Sprint dva, s. 278. ISBN 978-80-89393-70-1.
- [3] BALÁŽ, P.: Energia a jej postavenie v hospodárstve Slovenska. In: *Ekonomické rozhľady*. 2008, č. 3, s. 205. ISSN 0323-262X,
- [4] BALÁŽ, P.: Finančná kríza ako prejav eskalácie globalizácie a jej vplyv na komoditné trhy. In: Svetová ekonomika medzi rastúcimi rizikami a náznakmi oživenia. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 2012. s. 95 – 105. ISBN 978-80-7144-202-8.
- [5] DEMSETZ: *Efficiency, Competition, and Policy*. Cambridge, Mass: Blackwell. 1989. s. 91. ISBN 1-55786-296-6.
- [6] DULEBA, A.: *Energetická bezpečnosť Slovenska: možnosti spolupráce s Ukrajinou*. Prešov: Printed ADIN, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-89244-68-3.
- [7] FERRERO-WALDNER, B.: Ako zabezpečiť Európe zdroje energie. In: Hospodárske noviny. 2008, roč. 26, č. 73, s. 10. ISSN 1335-4701.
- [8] HONAIZER, M. – SVOBODOVÁ, V.: Nové výzvy pre energetickú politiku EÚ a SR. In: *Studia commercialia Bratislavensia*. Roč. 1, č. 1, s. 99 – 104 ISSN 1337-7493.

- [9] HORÁK, M.: *Systémy chránenia a automatizácie distribučných elektrických sietí 22 kV*. Banská Bystrica : PRO, s. r. o., 2011. 128 s. ISBN 978-80-89057-37-5.
- [10] JANSKÝ, B. – HAVIERNÍKOVÁ, K. – KRAJČO, K.: Environmentálne problémy a ich vplyv na rozvoj svetového hospodárstva. In: *Sociálno-ekonomická revue*. Roč. 1. č. 1. s. 25 – 33. ISSN 1336-3727.
- [11] KAHN, A.: *The Economics of Regulation: Principles and Institutions*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1988, Vol. I. 559 s. ISBN 978-0262610520.
- [12] KUSTROVÁ, M. a kol.: *Ekológia a životné prostredie*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl v Liptovskom Mikuláši. 2005. 74 s. ISBN 80-8040-251-5.
- [13] MACHEK, O.: Srovnání energetických regulačních orgánů ve střední Evropě. In: 11. mezinárodní vědecká konference – Česko a Slovensko v mezinárodním obchode a podnikání 2011. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2011, s. 212 – 219. ISBN 978-80-225-3195-5.
- [14] MANKIWI, G. – TAYLOR, M. P.: *Economics*. UK, Hampshire: Cengage Learning EMEA. 2nd edition, s. 310. ISBN 978-1-84480-870-0.
- [15] PULLMANOVÁ, T. – SVOBODOVÁ, V.: Determinanty energetickej politiky v EÚ a v Slovenskej republike. In: 11. mezinárodná vedecká konference – Česko a Slovensko v mezinárodnóm obchode a podnikaní 2011. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2011, s. 327-332. ISBN 978-80-225-3195-5.
- [16] RUŽEKOVÁ, V. – MARKOVIČ, J.: Štruktúra spotreby energetických nosičov vo svete a vývojové tendencie vo využívaní alternatívnych zdrojov. In: 11. mezinárodná vedecká konference – Česko a Slovensko v mezinárodnóm obchode a podnikaní 2011. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2011, s. 357 – 365. ISBN 978-80-225-3195-5.
- [17] TOKÁROVÁ, M.: K niektorým problémom prirodzených monopolov a k regulačnej politike v Slovenskej republike v najbližšom období. In: *Nová ekonomika*. Roč. 4, 2011, č. 2 – 3, s.126 – 140. ISSN1336-1732.
- [18] TOKÁROVÁ, M.: Prirodzený monopol, verejné statky a regulácia, prínosy a zápory regulácie. In: *Dialogy o ekonomike a riadení*. KE UK, 1999. Roč. 1, č. 1, s. 28 – 33. ISSN 1335-4582.
- [19] YERGIN, D.: Ensuring Energy Security. In: *Foreign Affairs*. 2006, Vol. 85, No. 2, s. 69 – 82.
- [20] CIA World.
- [21] Interné materiály ÚRSO. Bratislava, 2013.
- [22] www.weo.com zasadnutie World Energy Outlook 2013. Vystúpenie výkonnej riaditeľky dostupné na internete: Medzinárodnej energetickej agentúry (IEA) Marie van der Hoeven 12. novembra 2013.
- [23] www.mhsr.sk
- [24] www.rokovania .sk